

РЕГИСТРОВАНА ЗАЛОГА ПРЕМА ОКВИРНОМ ЗАКОНУ О ЗАЛОЗИМА¹

Изворни научни чланак
doi: 10.7251/SPM1548009J

***Апстракт:** У Босни и Херцеговини је 2004. године донесен Оквирни закон о залозима којим се у правни систем уводи заложно право на покретним стварима уписаним у Регистар (регистрована залога). То је значајна новина у односу на раније заложно право на покретним стварима - ручну залогу (класично заложно право, *ripnus*), јер предмет залога остаје у државини заложног повјериоца. Поред тога, концепт овог правног института доноси низ нових законских рјешења као што су проширење предмета залога на генеричке ствари, будућу и цјелокупну имовину дужника, затим увођење Регистра залога који обезбјеђује публицитет и првенствени ред у намирењу, регистрацију без обзира на правни основ стицања залога, али и посебан извршни поступак у случају кад је правни основ настанка правни посао. Насупрот томе, стављају се и бројни приговори на поједина рјешења у Оквирном закону о залозима који се углавном односе на његову неусклађеност са националним законодавством у погледу номотехнике, терминологије и нормирања правних појмова непознатих нашој правној традицији.*

***Кључне ријечи:** залог, предмет залога, Регистар залога, регистрација, извршење.*

* Доцент Правног факултета Универзитета у Бањој Луци.

¹ Рад је настао као резултат учешћа на Округлом столу „Оквирни закон о залозима у пракси“, одржаног 22.09.2014. године у Сарајеву.

УВОД

БиХ је донијела Оквирни закон о залозима² (у даљем тексту ОЗЗ) 2004. године чиме се прикључила великом броју земаља које су донијеле посебне законе у овој области. Интересантно је да су то у својим правним порецима, попут других транзицијских земаља, под приличним временским притиском, учиниле и све бивше Југословенске републике, а сада самосталне државе.^{3 4 5} Наиме, у СФРЈ је 1978. године на државном нивоу донесен Закон о облигационим односима који је заложно право на покретним стварима регулисано по класичној (римској) концепцији (ручна залога, пигнус), чија је суштина предаја предмета (објекта) залоге у државину заложног повјериоца. Међутим, на почетку XXI вијека државе које су припадале Југословенском правном подручју доносе своје посебне законе (*lex specialis*) којима ову врсту заложног права регулишу потпуно, до тада, непознат начин.

Иако се нови концепт заложног права на покретним стварима могао наслутити још и раније,⁶ социјалистички друштвено - економски и правни поредак то није омогућавао. Тек се са пре-

² „Службени гласник БиХ“, бр. 28/04.

³ Нпр. Закон о залагању покретних ствари и права, „Службени весник Републике Македонија“, бр. 21/98 и Закон о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар, „Службеник гласник Републике Србије“, бр. 57/03.

⁴ Christa V. Jessel-Holst. Реформа права о обезбеђењу потраживања покретним стварима у Југоистичној Европи у Зборнику радова са Будимпештанског симпозијума – Допринос реформи стварног права у државама југоистичне Европе, (Бремен, 2003), 82-83, 86-87.

⁵ Душко Медић. „Бездржавинска залога на покретним стварима у Босни и Херцеговини“ у *Расправе из грађанског и пословног права*, (Бања Лука, 2007), 27-34.

⁶ „Ако публицитет може да се постигне на неки други начин, зашто да се не одрекнемо депосесије, која је понекад незгодна и немогућа? Оно што је битно код залоге, то је да она заложном повериоцу прибави право првенствене наплате, а тај циљ се може постићи како предајом, тако и без предаје свари повериоцу.“, в. Михајло Константиновић. „Хипотека на стоци“, *Анали*, бр. 3-4/82.

ласком на тржишни систем привређивања јавила потреба и створиле претпоставке за једним новим обликом обезбјеђења – заложног права на покретним стварима (регистрована залога, мобилијарна хипотека). У том смислу је још 1990. године доношењем Новела на Закон о извршном поступку из 1978. године⁷ уведен правни институт којим је дата могућност заснивања заложног права на покретним стварима на основу споразума странака пред судом, гдје *modus acquirendi* није био предаја предмета залога у државину заложног повјериоца, већ пљенидбени попис ствари.⁸ Предност која је остварена оваквим потезом законодавца била је једноставније прибављање извршног наслова, тј. умјесто дотадашњег прибављања на основу судске одлуке, сада је то био споразум странака пред судом, без вођења парничног поступка. Истовремено су се јавили и бројни његови недостаци, међу којима је водећи био недостатак публицитета, тако да овај правни институт није имао широку примјену у пракси.⁹

У циљу превазилажења овог(их) проблема у БиХ су донесени закони којима је уведен институт регистроване залоге.¹⁰ Ови закони су регистровану залогу регулисали у складу са духом и правном традицијом присутном на нашем правном подручју, али нису нашли своју примјену у пракси због неиспуњења техничких претпоставки, првенствено оснивања посебних регистара залоге.¹¹

⁷ „Службени лист СФРЈ“, бр. 27/90.

⁸ Чл. 251/1/д овог закона.

⁹ Мелиха Повлакић. „Стварноправна средства осигурања на покретним стварима у земљама наследицама бивше СФРЈ Европи“ у *Зборнику радова са Будимпештанског симпозијума – Допринос реформи стварног права у државама југоистичне Европе*, (Бремен, 2003), 223-225.

¹⁰ Закон о регистрованим залозима на покретним стварима и чланским удјелима „Службени гласник Републике Српске“, бр. 16/00 и Закон о регистрираним залозима на покретним стварима и чланским удјелима Федерације БиХ, „Службене новине Федерације БиХ“, бр. 17/02.

¹¹ Душко Медић. „Бездржавинска залога у праву Републике Српске“ у *Зборнику радова са Будимпештанског симпозијума – Допринос реформи стварног права у државама југоистичне Европе*, (Бремен, 2003), 188-197.

Доношењем ОЗЗ - а отклоњен је недостатак у погледу регистра, јер је уведен јединствен систем регистрације на нивоу БиХ успостављањем централног регистра залога у оквиру Регистра залога при Министарству правде БиХ. Међутим, као и свако ново рјешење ОЗЗ има и своје предности и недостатке, своје добре и лоше стране о чему ћемо у наставку овог рада дати и наше мишљење.

1. УОПШТЕНО О ОЗЗ - У

Основна примједба која се у правној теорији¹² ставља на рјешење ОЗЗ - а јесте да она не одговарају нашој правној традицији. Као што је то случај и са бројним другим законима који су донесени у Републици Српској и Федерацији БиХ и уопште у БиХ, није се користио оригинални законодавни оквир, већ се узимао страни модел закона (рецепција, правна трансплантација). Међутим, код ОЗЗ - а се ишло и корак даље па се не само приступило правној трансплантацији, већ се то учинило, да се тако изразимо, од неподударног даваоца, тј. као модел закона послужио је Једнообразни трговачки законик Сједињених америчких држава из 1962. године, односно чл. 9 овог законика.¹³ С обзиром да се ради о закону државе која припада потпуно другачијем, англосаксонском, правном кругу, за разлику од наше земље која припада европском континенталном правном подручју, и да у складу са тим имамо одредбе које су неразумљиве, терминологија не одговара нашој, номотехника је другачија итд., поставља се питање да ли је његово увођење и примјена у праву БиХ оправдана?

¹² Мелиха Повлакић. „Регистрирана залога у БиХ“, *Зборник радова Актуалности грађанског и трговачког законодавства и правне праксе*, Мостар, бр. 6/08, стр. 366 – 381 и Душко Медић. *Хипотека и остала средства обезбјеђења потраживања – стање и правци развоја*, (Бања Лука, 2005), 229 – 272.

¹³ *Uniform Commercial Code (UCC)*. Члан 9 овог законика је значајно ревидиран 1999. године.

При одговору на ово питање требамо имати у виду да су принципи Једнообразног трговачког законика САД - а уведени и у законодавство многих других бивших социјалистичких земаља, нарочито оних у Југоисточној Европи (транзицијске земље). Овај законик је утицао и на доношење Конвенције о међународним правима обезбјеђења на покретној опреми потписаној у Кејптауну 2001. године, а види се и као модел хармонизације права обезбјеђења на покретним стварима у Европској унији.¹⁴ Имајући то у виду можемо закључити да се ради о модерним законским рјешењима којима и наша земља треба да тежи, али да ипак и таква рјешења морају бити усклађена са домаћом правном традицијом и постојећим законодавством.

ОЗЗ у објашњењу значења употребљених израза (чл. 2) користи термине које наше право или не познаје уопште или их не познаје у том значењу. Тако се под главним изразима наводи појам „*Посебно својинско право*“ које по самом називу није познато у нашем правном систему, али из даљег објашњења видљиво је да се под тим појмом подразумевају правни институти које познаје и наше право и то задржавање права власништва (*pactum reservati dominii*), лизинг, дугорочни закуп и комисион (чл. 2/1 Закона).

Исто тако употребљава се појам „*Сродно право*“ (чл. 2/4 Закона) који у нашем праву додуше постоји, али има потпуно другачије значење.¹⁵ У том смислу, било би неопходно приликом рецепције страног, у овом случају америчког права, извршити „критичку“ рецепцију која се уклапа у наш правни систем како би законски текст био разумљив онима на које се односи, без потребе за посебним тумачењем од стране правних стручњака.¹⁶ Дакле,

¹⁴ Мелиха Повлакић. „Регистрирана залога у БиХ“, *Зборник радова Актуалности грађанског и трговачког законодавства и правне праксе*, Мостар, бр. 6/08, 371; в. модел закон Европске банке за обнову и развој, доступно на www.ebrd.com/country/sector/law/st/modellaw/model.pdf.

¹⁵ Тако нпр. појам сродна права се користи у Закону о ауторском и сродним правима у БиХ, „*Службени гласник БиХ*“, бр. 63/10.

¹⁶ Душко Медић. *Хипотека и остала средства обезбјеђења потраживања – стање и правци развоја*, (Бања Лука, 2005), 250 и *Право обезбјеђења потраживања*, (Бања Лука, 2013), 144.

Закон као такав је добродошао у наш правни поредак, али је његову терминологију и концепт потребно прилагодити нашим позитивним прописима. Управо су дефиниције које даје ОЗЗ његов најслабији дио.¹⁷

Значај ОЗЗ - а се огледа у његовој примјени и код тзв. међународног елемента. Ово из разлога што се као субјекти и објекти залога могу појавити лица и ствари (права) која се не налазе у БИХ, односно да се ради о странцима и предметима страних држављана у БиХ. Ово је посебно значајно имајући у виду све већу појаву и потребу међуграничног кретања лица и ствари, односно брисање граница у том смислу. ОЗЗ за такве случајеве регулише примјену правила *lex rei sitae* према којем се у случају колизије примјењује право оне земље у којој се ствар налазила кад је право засновано, односно право оне земље у којој се заложни дужник или уступилац налазио кад је право засновано, ако се ради о потраживању као предмету залога (чл. 35/1 и 2. ОЗЗ - а).¹⁸

2. СУБЈЕКТИ ЗАЛОГА И ЊИХОВА ПРАВА И ОБАВЕЗЕ

Учесници у поступку заснивања заложног права на покретним стварима уписом у Регистар залога су заложни повјерилац (залогопримац) и заложни дужник (залогодавац). ОЗЗ не регулише никаква ограничења у погледу стицања својства заложног повјериоца или заложног дужника тако да се у овој улози могу наћи сва домаћа и страна физичка и правна лица.¹⁹ Приликом регистарције

¹⁷ Мелиха Повлакић. „Регистрирана залога у БиХ“, *Зборник радова Актуалности грађанског и трговачког законодавства и правне праксе*, Мостар, бр. 6/08, 374.

¹⁸ Christa В. Jessel-Holst. Реформа права о обезбеђењу потраживања покретним стварима у Југоистичној Европи у Зборнику радова са Будимпештанског симпозијума – Допринос реформи стварног права у државама југоистичне Европе, (Бремен, 2003), 95-96.

¹⁹ В. чл. 15 Закона о стварним правима Републике Српске, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 124/08 и чл. 15 Закона о стварним правима Федерације БиХ, „Службени гласник ФБиХ“, бр. 66/13.

или промјене регистрације у Регистру залога обавезно се уносе подаци о заложном повјериоцу и заложном дужнику. Ови подаци садрже Јединствени матични број (ЈМБ) субјекта залогe ако се ради о физичком лицу, а Порески број (ПБ) ако се ради о правном лицу (чл. 11/1 и 2 Правилника о залозима).²⁰ Ако један од субјеката залогe обавља пословну дјелатност без својства правног лица, онда ће у поступку регистрације навести Јединствени матични број (чл. 11/3 Правилника о залозима). У чл. 11/4 Правилника о залозима регулисано је да кад се као заложни повјерилац (не и заложни дужник) појави страном физичком или правном лице које нема ЈМБ или ПБ онда се у поступку регистрације уноси тринаестоцифрени број од којих је првих дванаест цифара нула, а тринаеста цифра је 1,2,3,4 или 5, тако да два заложна повјериоца у истој регистрацији не могу имати исти број. Обзиром да ОЗЗ ни на који начин не ограничава својство, како заложног повјериоца, тако и заложног дужника, није потпуно јасно зашто то чини Правилник о залозима када је у питању заложни дужник као страном физичком или правном лице из чега произилази да странац не може бити заложни дужник без обзира што може бити власник ствари које могу бити предмет залогa. Поред ЈМБ – а или ПБ – а у Регистар залогa се уноси и име, односно назив заложног повјериоца и заложног дужника, као и њихова адреса. ЈМБ, односно ПБ служе и као један од критеријума на основу којих се може издати потврда о регистрацији (чл. 19/1/а ОЗЗ-а).

Заложни дужник може бити купац код уговора са задржавањем права својине, корисник лизинга, уступилац потраживања, комисионар, затим дужник по основу сродног права, стварног страног права или раније стеченог права (чл. 2/21/а-ц Правилника о залозима). Заложни повјерилац је лице које може имати право залогe, посебно власничко право, сродно право, страном право или раније стечено право (чл. 2/22 Правилника о залозима). Оваквим одређивањем појма заложног дужника и заложног повјериоца Правилник о залозима само преузима појмове који су дефинисани у ОЗЗ - у, а који су, како смо напријед навели,

²⁰ „Службени гласник БиХ“, бр. 53/04 и 10/05.

преузети из америчког права и као такви неусклађени са нашом правном териминологијом. Промјеном ових појмова у ОЗЗ - у дошло би и до њиховог усаглашавања у Правилнику о залозима.

ОЗЗ у Глави II под насловом „*Права и обавезе заложног повјериоца и заложног дужника*“ регулише настанак залог и одредбе уговора о залози, док су поједина права и обавезе субјеката залог регулисана и на другим мјестима, нарочито у дијелу који се односи на регистрацију и извршење права из уговора о залогу (Глава IV и V ОЗЗ - а). Према чл. 4/1/а - д ОЗЗ - а залог настаје испуњењем четири услова без обзира на редосљед њиховог испуњења и то: да је извршена регистрација, да је закључен уговор о залогу, да је закључен уговор о кредиту на основу којег постоји обавеза исплате средстава или је исплата већ извршена дужнику и да је дужник власник објекта залог, тј. средства обезбјеђења. Ови услови важе само уколико залог настаје путем уговора (уговорно заложно право), иако се у Регистар залог могу уписати и судско и законско заложно право, као и друга бездржавинска средства обезбјеђења (лизинг, задржавање права власништва, дугорочни закуп). Дакле, ОЗЗ регулише претпоставке за настанак (као и извршни поступак) само уговорног заложног права, док за остале облике обезбјеђења на покретним стварима важе иста правила у погледу уписа у Регистар залог и у складу са тим остварење начела публицитета и приоритета.²¹ То значи да друга права обезбјеђења на покретним стварима настају испуњењем претпоставки које регулишу посебни закони и без регистрације у Регистру залог, али право првенства и дејства *erga omnes* стичу тек уписом у Регистар залог.

Остваривање наведеног правног дејства уписом у Регистар залог је и била основна идеја водилја за доношење ОЗЗ - а, а што није у складу са нашом правном традицијом гдје упис има конститутивно дејство. Насупрот традиционалном схватању уписа права залог ОЗЗ регулише само његово нотификацијско дејство, а што

²¹ Мелиха Повлакић. „Регистрирана залог у БиХ“, *Зборник радова Актуалности грађанског и трговачког законодавства и правне праксе*, Мостар, бр. 6/08, 376.

знатно убрзава кредитирања у савременим привредним условима, јер се приликом уписа у Регистар залога не примјењује стандардна сложена процедура, а истовремено се омогућује увид у сва постојећа оптерећења једног објекта независно од тога каква су оптерећења у питању, нити како су настала.²² Битно је само да се уписом таквих права у Регистар залога оствари првенствени ранг у случају покретања извршног поступка за намирење заложног повјериоца.

Према општим правилима о праву првенства (чл. 7. ОЗЗ - а), права првенства између супростављених залога, посебних својинских права и сродних права одређена су по принципу *prior tempore potius iure*, што значи да ранија регистрација има предност пред касније извршеном регистрацијом без обзира на државину предмета залога. Тако ће право првенства са одређеним првенственим редом остварити само онај држалац који своје право и упише у регистар залога, а у супротном ризикује да своје потраживање наплати тек након намирења повјерилаца који су своје право уписали у Регистар залога. Дакле, сама по себи државина не обезбјеђује одређено мјесто у првенственом реду (чл. 2/5 ОЗЗ - а).²³

Поред општег правила о праву првенства ОЗЗ регулише и изузетке кад предност има касније регистрован залог у односу на раније извршену регистрацију. Тако је регулисано посебно право првенства (чл. 8), право првенства купца и закупца (чл. 9), право првенства запосленика код заложног дужника (чл. 10), право првенства у односу на будуће исплате (чл. 11), право првенства на обезбјеђењу причвршћеном за непокретну ствар (чл. 12), право првенства на обезбјеђењу спојеном за другу покретну ствар (чл. 13) и право првенства у односу на трговачке вриједносне папире уређене другим законима (чл. 14). Као што је могућа замјена мјеста

²² *Ibidem*; 380.

²³ За разлику од рецимо рјешења у Закону о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар Републике Србије према којем се ред првенства између заложног права уписаног у Регистар залогне и заложног права насталог предајом ствари у државину повјериоца одређује према времену настанка ових права (в. чл. 31. Закона).

у првенственом реду права на непокретностима, тако је могуће да се заложни повјерилац са дужником или другим лицем путем уговора у писаној форми замијени право првенства у Регистару залога (чл. 15 ОЗЗ - а).

Испуњење законских претпоставки за настанак уговорног заложног права не представља његов *modus acquirendi*, јер упис у Регистар залога има „само“ сврху остваривања публицитета и стицање првенства у односу на друга заложна права без обзира на начин њиховог настанка.²⁴ У прилог томе говори и законска одредба (чл. 18/2 и 3 ОЗЗ - а) према којој регистрација може бити извршена и прије настанка права залога, јер „*Регистрација је обавијест да залог постоји или да може постојати у будућности*“.²⁵

Вјеродостојност (начело поуздања у истинитост и потпуност)²⁶ испуњености претпоставки приликом регистрације залога се не провјерава од стране самог Регистра залога²⁷ тако да заложни повјерилац који врши регистрацију, односно власник корисничког рачуна, теоријски посматрано, може злоупотрејибити ове податке, али практично гледано, заложни повјерилац ће у случају покретања извршног поступка бити обавезан да докаже и испуњеност ових претпоставки, између осталих и постојање уговора о залогу.

Уговор о залогу мора бити закључен у писаној форми (чл. 2/15) и није потребна форма нотарски обрађене исправе као што је то случај код залагања непокретности. То је значајно јер се тако убрзава сам поступак заснивања залога, смањују се укупни трошкови (трошкови нотарских услуга), али је то битно и у смислу прибављања извршног наслова. Наиме, у случају да се захтијева форма нотарски обрађене исправе, онда сама та исправа у којој је

²⁴ Ово је, такође, карактеристично за америчко право под чијим је утицајем донесен ОЗЗ, јер у правним системима која нису под утицајем америчког права (нпр. у Словенији, Хрватској и Македонији) *modus acquirendi* упис у регистар.

²⁵ Душко Медић. *Хипотека и остала средства обезбјеђења потраживања – стање и правци развоја*, (Бања Лука, 2005), 250.

²⁶ За разлику од Катастра непокретности за које важи начело поуздања да су сви подаци који су уписани потпуни и тачни.

²⁷ В. чл. 9/1 Правилника о залозима.

заложни дужник пристао на принудно извршење представља и извршну исправу. Међутим, према чл. 26/1 ОЗЗ - а сама Потврда о регистрацији, односно Потврда о резултату претраге представља извршни наслов који је врло једноставно прибавити изводом из Регистра залога (чл. 18/4 и 5 ОЗЗ-а).

ОЗЗ не регулише садржину уговора о залози у смислу битних елемената (*essentialia negotii*) као што је то уобичајено у нашем праву, већ од тих битних састојака наводи само да обезбјеђење мора бити довољно одређено у смислу ваљаности, права првенства и извршења заложног права (чл. 5/1). Међутим, уговор о залози, наравно, мора садржавати и све друге податке који су битни за његову пуноважност.²⁸ Исто тако, као битне карактеристике уговора о залози можемо навести да је то именовани уговор, формалан, двострано - обавезан, каузалан, теретан, комулативан, акцесоран и уговор који се закључује без обзира на лична својства уговорника.²⁹

Иако ОЗЗ регулише дио под називом „*Права и обавезе заложног повјериоца и заложног дужника*“ (Глава II) овдје та права и обавезе нису регулисане, већ се оне могу препознати из других одредби Закона. У том смислу обавезе залогодавца јесу чување и одржавање предмета залога, осигурање предмета залога, обавјештавање залогопримца о промјенама предмета залога и друге његове обавезе. Истовремено његова права јесу право на државину, право на употребу и прибирање плодова, право располагања предметом залога и др. Насупрот томе, залогопримац има право на упис у Регистар залога, право на принудно намирење из вриједности предмета залога, право следовања и првенства, право на контролу предмета залога и др., али и обавезу давање одређених информација залогодавцу у вези заложног права, обавезу брисања регистрације кад се за то испуне потребни услови итд.³⁰

²⁸ В. нпр. чл. 3/1 Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар Републике Србије и чл. 6/1 Закона о залози као средству обезбјеђења потраживања Републике Црне Горе.

²⁹ Тешић Ненад: *Регистрована залога*, (Београд, 2007), 163.

³⁰ *Ibidem*; 164-179.

3. ОБЈЕКТИ ЗАЛОГА

Као што не даје никаква ограничења у погледу субјекта залога, ОЗЗ то не чини ни у погледу објекта (предмета) залога. Напротив, Закон не слиједи традиционалну подјелу на ствари и права као објекте залога, већ је знатно проширио круг покретних ствари које могу бити предмет залога. Разлог за то је врло једноставан и у складу је са европским и свјетским тенденцијама у овој области, а то је активирање што већег броја објеката који имају имовинску вриједност³¹ како би се повећао њихов број као гаранција за кредитна средства чија је потражња у сталном порасту.³² Дакле, циљ је да се као објекат обезбјеђења користи неограничени број ствари, тако рећи све оно што може повјериоцу послужити за намирење његовог потраживања, тј. све ствари које су подобне за уновчење. Такво ширење круга добара подобних за заснивање заложног права отвара и низ других питања као што су: каква је природа покретних ствари подобних за залагање у односу на досадашње објекте залога регулисане у ЗОО - у, односно ЗСП - у; да ли се поред индивидуално одређених могу залагати и генеричке ствари; обухвата ли заложно право на покретној ствари и њене припатке и побољшања; може ли се заложити, поред постојеће и будућа ствар која не постоји у тренутку закључења уговора; може ли се заложити имовина као цјелина?³³

Прво је потребно истаћи да је законска терминологија која је употребљена за дефинисање објеката обезбјеђења, као уосталом и на другим мјестима у Закону, непримјерена нашој правној традицији, а неуобичајена је и сама типологија објеката обезбјеђења.

³¹ „Свака ствар, која по својим особинама може да послужи оном циљу, који се залогом може да постигне, може бити предметом залоге. Другим ријечима, предметом залоге може бити свака ствар која има имовинску вриједност...“, Лазар Марковић. *Грађанско право*, (Београд, 1912), 532.

³² Душко Медич. *Хипотека и остала средства обезбјеђења потраживања – стање и правци развоја*, (Бања Лука, 2005), 23 и *Право обезбјеђења потраживања*, (Бања Лука, 2013), 31.

³³ Ненад Тешић. „О предмету заложног права“, *Правни живот*, бр. 10/03, 116 и *Регистрована залога*, (Београд, 2007), 133 и даље.

Ради се о томе да се као објекти обезбјеђења одређују неке имовинске вриједности које су до сада биле непознате у нашем правном поретку или су имале неко друго значење.

Тако је у чл. 2/11 ОЗЗ - а дата непрецизна дефиниција обезбјеђења, тј. објекта на коме се може засновати заложно право, према којој је то само ствар која је предмет залога, посебног својинског права, сродног права, раније стеченог права и страног права, а не и неко право. И сам појам ствари је одређен као тјелесна и нетјелесна ствар, како индивидуално одређена, тако и генеричка (чл. 2/15). Наше право не познаје подјелу на тјелесне и нетјелесне ствари, али се ова законска подјела ствари може „превести“ на начин да објекат залога могу бити и ствари и права. У ствари, објекат заложног права овдје може бити цјелокупна имовина дужника (тзв. генерално заложно право). Тако Правилник о залозима приликом описа имовине која се може регистровати (чл. 12) регулише специфичну и општу имовину. Под специфичном имовином се сматра: ваздухоплов, авионски мотор, моторно возило, брод и прикључно возило (чл. 21/1/1 - 5 Правилника о залозима), која се приликом регистрације идентификује серијским бројем, а може садржавати и име произвођача и годину производње (чл. 12/1/а - ц Правилника о залозима), што је у складу са чл. 5/1 ОЗЗ - а који регулише обавезу да се у уговору о залогу обезбјеђење мора довољно одредити.

Под општом имовином Правилник о залозима (чл.12/3) дефинише „*сву покретну имовину*“ која се мора описати на начин да се омогућава њена идентификација (чл. 12/2), изузев у случају ако се односи на сродно право (чл. 12/4). Дакле, овдје се употребљава термин „*покретна имовина*“, а у ствари се ради о покретним стварима, под којима се, како смо навели, подразумијевају све ствари и права залогодавца.³⁴ Тиме се рјешења у ОЗЗ - у приближавају рјешењима у упоредном праву, какав је случај са

³⁴ Према чл. 12/3 Правилника о залозима: „*Опис опште имовине може бити у следећем облику: „сва покретна имовина у власништву дужника у вријеме потписивања уговора о залогу и сва покретна имовина стечена након потписивања уговора о залогу, за вријеме његовог трајања*“.

„*Floating charge*“ у Енглеском праву или „*Floating lien*“ у Америчком праву који представљају заложно право на свим стварима и правима које се нађу у имовини залогодавцу наступањем предвиђених уговорних или законских околности.³⁵ Тако нпр. предмет залога може бити и складиште робе, тзв. „лебдеће“ заложно право гдје стално долази до уласка и изласка појединих врста роба из складишта у својини заложног дужника.³⁶

Залог и посебна својинска права, као и њихова постојећа права првенства у односу на обезбјеђење могу укључивати и тзв. користи од обезбјеђења (побољшања ствари) под условом да регистрација тог залога и посебног својинског права укључује и опис користи из обезбјеђења и да је корист од обезбјеђења новац или потраживање плативо по основу полисе осигурања или накнаде штете за изазване губитке, односно причињену штету на обезбјеђењу (чл. 6 ОЗЗ - а). Дакле, корист од обезбјеђења представља нову вриједност (имовину) која може бити објекат залога, тј. ради се о продужетку залога на првобитно заложеној ствари. Међутим, Закон ограничава случајеве користи од обезбјеђења на ствар или новчану накнаду која се добије у замјену за заложену ствар у случају њене пропасти или оштећења и на осигурану суму која настаје наступањем осигураног случаја.³⁷ Значајна питања која се код користи од обезбјеђења могу појавити, а на које Закон не даје одговоре јесу да ли се користи од обезбјеђења односе на тзв. „другу генерацију“ користи (предмети купљени новцем добијеног продајом), да ли је потребна нова регистрација, да ли се задржава исти првенствени ред, може ли се самостално заложити

³⁵ Ненад Тешић. „О предмету заложног права“, *Правни живот*, бр. 10/03, 128 и тамо цитиране ауторе и *Регистрована залога*, (Београд, 2007), 142 и даље.

³⁶ Чл. 38/1 Закона о уписнику судских и јавнобилежничких осигурања тражбина вјеровника на покретним стварима и правима Републике Хрватске, „*Народне новине*“, бр. 121/05 има наслов „Лебдеће заложноправно осигурање“ у оквиру којег и регулише ову врсту предмета залога.

³⁷ Андрија Гамс. *Основи стварног права*, (Београд, 1980), 130.

итд.³⁸ У упоредном праву се на ова питања углавном даје афирмативан одговор.³⁹

Користи од обезбјеђења као објекат залога, дакле, чине скупину ствари са промјенивим саставом, које је заједно са другим генеричким стварима као објектом залога потребно довољно индивидуализовати у уговору о залогу (чл. 5/1 ОЗЗ - а), односно приликом регистрације. Наиме, регистрована залога доводи до напуштања начела специјалности према коме објекат залога мора бити тачно одређен, тј. индивидуализована ствар према количини или броју и начину на који се може разликовати од других ствари исте врсте. Код класичне ручне залоге која се заснивала предајом ствари у државину повјериоца ово начело је било у потпуности остварено. Међутим, одсуство државине објекта залога доводи и до одсуства примјене начела специјалности, а тиме и проширење објекта залога на генеричке ствари. То може довести до погоршања правног положаја повјериоца, јер он нема ефективну контролу над таквим предметом залога. Право залога се не везује више за тачно одређену ствар, већ генеричке ствари које могу бити предмет самосталног располагања.⁴⁰ Због тога, „*Заложно право на генеричким стварима у ствари је управљено на њихову новчану вриједност, а не на одређене ствари и приближава се *pignus irregulare**“.⁴¹

Одступања од начела специјалности постоје и у случају залагања тзв. будуће ствари. Наиме, залог се може успоставити на

³⁸ Мелиха Повлакић. „Регистрирана залога у БиХ“, *Зборник радова Актуалности грађанског и трговачког законодавства и правне праксе*, Мостар, бр. 6/08, 374.

³⁹ Ненад Тешић. „О предмету заложног права“, *Правни живот*, бр. 10/03, 126 и тамо цитиране ауторе.

⁴⁰ Тако нпр. у праву САД објекат залога може бити „*goods*“, а то су све покретне ствари у тренутку уговарања „*security interest*“ као што су припаци ствари, дрвеће које треба бити посјечено, нерођене животиње, плодови (дрвећа, жбуња и лозе), монтажне куће, компјутерски програми инкорпорисани у оптерећено добро (параграф 9-102 *UCC-a*).

⁴¹ Душко Медих. *Хипотека и остала средства обезбјеђења потраживања – стање и правци развоја*, (Бања Лука, 2005), 53.

ствари у својини заложног дужника, али и на будућој ствари на којој ће он стећи право својине тек после закључења уговора о залогу (чл. 3/1 ОЗЗ - а). Овакво рјешење је природно јер (оптерећене) ствари су подложне промјенама током времена и отуда и један вид алеаторности уговора о залогу. Тако временом, примјеном начела екстензивности залог, може доћи до проширења објекта залога на његове припатке.⁴² Овдје се мисли на однос између припадака и главне ствари који настаје након настанка заложног права, јер у тренутку настанка заложног права важи принцип *accessorium sequitur principali*, тако да је припадак свакако обухваћен залогом. У контексту регистроване залог могуће је, дакле, проширити предмет залога и на припатке настале након настанка заложног права, али је зато потребна сагласност залогодавца. Међутим, могуће је и другачије гледиште да таква сагласност није потребна ако се ради о непотпуно инкорпорисаним дијеловима који се могу одвојити од главне ствари без оштећења или су са њом функционално повезани (нпр. точак аутомобила) у ком случају потпадају под исти правни режим.⁴³ Заложно право се проширује и на плодове које даје залог, али је могуће уговорити и посебно заложно право на плодовима.⁴⁴

Начело специјалности, поред дејства у погледу одређености објекта залога, има и своје дејство у погледу одређености потраживања. ОЗЗ је и у овом другом правцу напустио начело специјалности јер је регулисао да залог може обезбјеђивати једну или више постојећих или будућих новчаних обавеза (чл. 3/2). Закон није регулисао највиши износ који се обезбјеђује,⁴⁵ а што је нужно код обезбјеђења будућих потраживања, јер иако потраживање није одређено потребно је одредити највиши износ који потраживање не смије пријећи, зато што разлози сигурности зах-

⁴² Зоран Рашовић. *Стварно право*, (Подгорица, 2002), 359.

⁴³ Ненад Тешић. „О предмету заложног права“, *Правни живот*, бр. 10/03, 125.

⁴⁴ *Ibidem* и Ненад Тешић. *Регистрована залога*, (Београд, 2007), 140-141.

⁴⁵ Док је то нпр. Закон о заложном праву на покретним стварима уписаним у Регистар Републике Србије регулисао у чл. 7/4.

тијевају да и будуће потраживање буде такво да се може утврдити.⁴⁶ Одступање од начела специјалности у погледу будућег (као и условног) потраживања је и до сада постојало у нашем праву код ручне залогe (чл. 972 ЗОО - а и чл. 141/3 ЗСП - а РС и ФБиХ).

Напријед смо навели да ОЗЗ експлицитно не регулише залогу на правима, али то произилази из непрецизног дефинисања појма ствари (чл. 2/15). Залагање права могуће је и на основу рјешења у ЗСП - у,⁴⁷ као што је то био случај и са залагањем потраживања и других права у ЗОО - у (чл. 989 и 995 у вези са чл. 996). Права која се могу заложити морају бити таква да имају имовинску вриједност (имовинска права) и која се као таква могу одвојити од личности дужника и пренијети на друго лице.⁴⁸ Могу се заложити преносива имовинска права свих врста, потраживања, права инкорпорисана у вриједносним папирима (нпр. акције), ауторска права, права патента, права лиценце, вршење права плодуживања и сл.⁴⁹

Дакле, бројне ствари и права могу бити предмет залогa и као такви су и раније постојали у нашем праву регулисани посебним законима, али ОЗЗ им даје једну нову димензију. Ради се о томе да заложно право које постоји на овим објектима у складу са тим посебним прописима и даље постоји, али ће се тек уписом у Регистар залогa остварити право првенства у намирењу. Дакле, ако раније настало право према посебном пропису није уписано губи приоритет у односу на касније настало право уписано у Регистар.

⁴⁶ Обрен Станковић и Миодраг Орлић. *Стварно право*, (Београд, 1996), 243-244.

⁴⁷ Prema čl. 139/3: „*Založnim pravom može biti opterećeno pojedinačno određeno imovinsko право koje je odgovarajuće da povjerilac iz njega namiri svoje потраживање, ако законом није другачије одређено*“.

⁴⁸ Душко Медић. *Хипотека и остала средства обезбјеђења потраживања – стање и правци развоја*, (Бања Лука, 2005), 117 и тамо цитиране ауторе.

⁴⁹ Душко Медић. *Право обезбјеђења потраживања*, (Бања Лука, 2013), 33.

4. РЕГИСТАР ЗАЛОГА И РЕГИСТРАЦИЈА

Регистар залога је по својој природи јавна, јединствене база података којим се остварује публицитет заложног права без обзира да ли је залога настала према одредбама ОЗЗ - а или на основу одредби посебних закона (чл. 16/1 ОЗЗ - а.). Дакле, за разлику од неких других земља које у закону који регулишу ову материју дозвољавају регистрацију само уговорног заложног права (нпр. Србија и Македонија) или само уговорног и судског заложног права (нпр. Хрватска) у БиХ је дозвољена регистрација како уговорног, тако и судског и законског заложног права или како их ОЗЗ назива „Сродна права“ (чл. 2/4). Поред тога, у Регистар залога се могу уписати и друга бездржавинска средства обезбјеђења као што су лизинг или задржавање права својине, тј. „Посебна својинска права“ према чл. 2/1 ОЗЗ - а. Такође, дозвољава се и упис стварног права заснованог у другој држави (чл. 2/3 ОЗЗ - а). Исто тако могу се регистровати и „Раније стечена права“ (чл. 2/2 ОЗЗ - а), а то су права која су стечена у складу са посебним прописима прије ступања на снагу ОЗЗ - а, а да би задржала првенствени ред сматра се да су уписана у моменту ступања на снагу ОЗЗ - а (чл. 36/2).

Сва ова бездржавинска средства обезбјеђења се, дакле, могу, а не морају уписати у Регистар залога, али тек уписом стичу одређени првенствени ранг који заложном повјериоцу даје гаранцију за намирење. Према томе, „Различите форме осигурања су подвргнуте истим правилима у погледу уписа у регистар и приоритета“.⁵⁰ Упис у Регистар залога нема конститутивно дејство,^{51 52} јер је заложно право, у зависности од врсте средстава обезбјеђења, настало и прије

⁵⁰ Мелиха Повлакић. „Регистрирана залога у БиХ“, *Зборник радова Актуалности грађанског и трговачког законодавства и правне праксе*, Мостар, бр. 6/08, 376.

⁵¹ У складу са тим ни брисање залога из Регистра нема конститутивно дејство, тј. заложно право не престаје брисањем, али губи право првенства.

⁵² Исто је и према чл. 5. Закона о залози као средству обезбјеђења потраживања Републике Црне Горе, док према чл. 4. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у Регистар Републике Србије заложно право настаје уписом у Регистар залога.

уписа, односно за настанак залога се захтјева само испуњење претпоставки из чл. 4/1/а - д ОЗЗ - а. Чак регистрација може да буде извршена и прије испуњења било којег услова из чл. /4/1/б - д ОЗЗ - а. С тога, начело уписа нема оно правно дејство као код уписа у катастар непокретности, а одступање постоји и код начела поуздања у тачност података који се уписују у Регистар непокретности.

Повјерилац, односно власник корисничког рачуна по овлашћењу повјериоца (чл. 6/2 Правилника о залозима) може у базу података Регистра залога уписати или промијенити било коју информацију у погледу предмета залога или заложног повјериоца и дужника, јер Регистар залога није обавезан провјерити тачност било које информације која се коришћењем Корисничког рачуна уноси у базу података Регистра залога (чл. 9/1 Правилника о залозима). Регистар залога не испитује испуњеност претпоставки за упис, нити, у складу са тим, одлучује о захтјеву за упис. Сву одговорност у погледу тачности уписаних података сноси власник корисничког рачуна (чл. 9/2 Правилника о залозима), а практично то ће доћи до изражаја у поступку извршења када је терет доказивања чињеница из Регистра залога на страни повјериоца (чл. 26/1 ОЗЗ - а). Тиме се у значајној мјери поступак регистрације поједностављује и добива на времену, јер сав посао завршава власник корисничког рачуна преко информационог система (базе података) Регистра залога, без било каквог учешћа самог Регистра залога.

Регистар залога није регистар покретних ствари и права на тим стварима, као што је то случај *mutatis mutandis* са катастром непокретности, већ представља регистар обезбјеђења, тј. оптерећења која постоје на појединим објектима (стварима и правима). Таквим регулисањем се настоји остварити основна идеја за доношење ОЗЗ - а, а то је да се на једном мјесту, а то је Регистар залога, добију све потребне информације о оптерећеном предмету залога, без обзира о каквим оптерећењима се ради, на основу којих прописа су настала, када су настала, гдје су настала итд.⁵³ Такво регулисање од стране

⁵³ Мелиха Повлакић. „Регистрирана залога у БиХ“, *Зборник радова Актуалности грађанског и трговачког законодавства и правне праксе*, Мостар, бр. 6/08, 380.

законодавца имплицира изостанак низа претпоставки које се иначе захтијевају код сличних уписа као што су постојање права повјериоца, закључен уговор о кредиту, власништво дужника на предмету залога, пристанак дужника на заснивање заложног права и др. За ваљаност или измјену регистрације битно је само да је важећа, тј. да није брисана, да садржи опис залогe, серијски број предмета залога, односно ЈМБ или ПБ заложног дужника (чл. 21/1/а-д ОЗЗ - а).

С обзиром на специфичну улогу коју има Регистар залога, заложни дужник не мора ни знати да је као такав уписан у Регистар залога.⁵⁴ Међутим, у складу са начелом савјесности и поштења (добре вјере) које важи у међусобним односима учесника у пословним активностима (в. чл. 37 ОЗЗ - а), заложни повјерилац ће обавијестити заложног дужника о извршеној регистрацији. Исто тако, власник Корисничког рачуна је обавезан заложном дужнику доставити одштампану потврду о регистрацији или промјени регистрације (чл. 17/2 Правилника о залозима), а то може учинити и сам Регистар залога (чл. 18/2 Правилника о залозима). Такође, заложни повјерилац је обавезан заложном дужнику дати одређене информације у вези заложног права ако му се овај обрати са таквим захтјевом (чл. 22/1/а - д ОЗЗ - а). Уколико заложни повјерилац не пружи тражене информације може се суочити са санкцијом која се састоји у брисању регистрације (чл. 22/3 ОЗЗ - а).

Извршена регистрација може трајати 25 година или на неодређено вријеме према избору власника Корисничког рачуна (чл. 13 Правилника о залозима). У току трајања регистрације могуће је извршити слједеће промјене регистрације: продужење трајања регистрације, брисање регистрације, брисање заложног повјериоца, брисање заложног дужника, брисање специфичне имовине, брисање опште имовине, додавање заложног дужника и додавање заложног повјериоца (чл. 10/1/а - х Правилника о залозима) и нису дозвољене било какве друге промјене регистрације (чл. 10/2 Правилника о

⁵⁴ Према чл. 5/2. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у Регистар Републике Србије потребан је изричито пристанак залогодавца за упис заложног права у Регистар залогe, а слично је и према чл. 16/3. Закона о залози као средству обезбјеђења потраживања Републике Црне Горе.

залозима). Брисања регистрације регулише ОЗЗ (чл. 23) као обавезу заложног повјериоца да то учини бесплатно на захтјев заложног дужника кад се за то испуне потребни услови. Ако то не учини заложни повјерилац ће бити дужан платити заложном дужнику износ од 450 КМ (в. чл. 22 Правилника о залозима у вези са чл. 23/2 ОЗЗ-а), као и причињену штету. Заложни дужник се може обратити суду ради прибављања рјешења за брисање, а ако заложни повјерилац ни тада не изврши брисање регистрације обавезан је платити новчани износ од 550 КМ (в. чл. 22 Правилника о залозима у вези са чл. 23/7 ОЗЗ - а). Плаћање ових додатних новчаних износа представља утицај америчког права на наше право (*punitive damage*).⁵⁵

Извршена регистрација након испуњености услова за њено брисање не мора и бити брисана из Регистра залога уколико за то постоји економски интерес. То ће бити случај када странке желе задржати постојећу регистрацију у циљу олакшања будуће пословне сарадње и задржавања одговарајућег првенственог реда.⁵⁶ На тај начин настаје тзв. својинска залога, аналогно својинској хипотеци, за коју у нашем праву постоје аргументи *pro et contra*.⁵⁷

5. ИЗВРШНИ ПОСТУПАК ПРЕМА ОДРЕДБАМА ОЗЗ-А

ОЗЗ својим одредбама (чл. 26-32) регулише и посебан поступак извршења у коме се намирује заложни повјерилац уколико заложни дужник повриједи обавезе из уговора о залози. Регулисањем посебног извршног поступка у оквиру одредби ОЗЗ - а који се разликује од општег извршног поступка регулисаног одредбама Закона о извршном поступку, законодавац је имао за циљ да либерализује претпоставке за покретање извршног поступка, као и да омогући лакше и брже намирење заложног повјериоца. Закон о

⁵⁵ Мелиха Повлакић. „Регистрирана залога у БиХ“, *Зборник радова Актуалности грађанског и трговачког законодавства и правне праксе*, Мостар, бр. 6/08, 378.

⁵⁶ Душко Медич: *Хипотека и остала средства обезбјеђења потраживања – стање и правци развоја*, (Бања Лука, 2005), 253.

⁵⁷ Ненад Тешић. *Регистрована залога*, (Београд, 2007), 157-160.

извршном поступку се само супсидијарно и сходно примјењује на питања која нису регулисана одредбама ОЗЗ - а које регулишу извршење (чл. 25/3 ОЗЗ - а) и која нису у супротности са његовим одредбама (чл. 38 ОЗЗ - а).

Претходно питање за извршење на основу одредби ОЗЗ - а јесте о којој врсти заложног права на покретним стварима на којима је потребно спровести извршење се ради, јер се посебне одредбе о извршењу ОЗЗ - а односе само на уговорно заложно право, било да се ради о домаћем или страном праву у облику залога (чл. 25/1 ОЗЗ - а).⁵⁸ Дакле, ОЗЗ омогућује остварење дејства према трећим лицима и првенствени ранг уписом у Регистар залога свих заложних права на покретним стварима без обзира на начин њиховог настанка (уговорно, судско или законско заложно право), али само за уговорну залогу регулише и претпоставке за њен настапак, као и посебан извршни поступак. Овакво рјешење може довести до одређених практичних недоумица ако дође до извршења на једном предмету залога на коме је конституисано и уговорно и судско и законско заложно право (тзв. „сродна права“).

Уколико би дошло до извршења на истом предмету залога насталог на три различита начина, онда би се проводила и три различита извршна поступка регулисана различитим прописима. Тако би се на уговорно заложно право приликом извршења примјенјивале одредбе о извршном поступку регулисане ОЗЗ - ом, на судско заложно право одредбе Закона о извршном поступку, а на законско заложно право одредбе Закона о пореској управи које регулише посебан управни поступак за намирење. Оваква правна ситуација је неприхватљива и поред низа проблема које може проузроковати у пракси (извршни суд примјењује различите прописе о извршењу у поступку намирења поводом истог предмета залога), доводи у питање и сама начела публицитета и првенства чије дејство је, без

⁵⁸ ОЗЗ не регулише ни реализацију права код задржавања права власништва и лизинга, али овдје је то и логично, јер повјериоци који су своје право обезбједили на овај начин и не траже покретање извршног поступка за продају предмета залога, већ његов поврћај ако дужник повриједи одредбе ових правних послова.

обзира на облик заложног права на покретним стварима, било приоритет за доношење ОЗЗ - а. Због тога би се одредбама ОЗЗ - а које регулишу извршни поступак требало омогућити извршење на свим предметима залога регистрованим у Регистру залога без обзира на начин њиховог настанка. На тај начин би и Регистар залога и цио концепт ОЗЗ - а добио на значају у очима заложних повјерилаца.

ОЗЗ садржи и одредбе које олакшавају положај заложног повјериоца у односу на друге прописе који регулишу извршни поступак. У том смислу, његов положај је повољнији у добијању извршног наслова, јер за то није потребно вођење судског поступка, већ Потврда о регистрацији издана на основу података из Регистра залога, представља извршни наслов, уз коју је потребно доставити и уговор о залози (чл. 26/1 ОЗЗ - а). Међутим, учешће суда је неопходно у даљој фази извршног поступка како би се одузео предмет залога (запљена) из државине заложног дужника у циљу продаје ради намирења заложног повјериоца. У том циљу заложни повјерилац може суду предложити да судски извршилац одузме предмет залога како би га заложни повјерилац продао или да га судски извршилац прода самостално (чл. 26/2/а - б ОЗЗ - а). Неопходно је да у том случају суд донесе рјешење у року од 8 дана од дана подношења приједлога повјериоца, а судски извршилац има рок од 8 дана од дана доношења рјешења да изврши одузимање предмета залогe и да га преда повјериоцу, односно да изврши његову продају (чл. 26/4, 5 и 6 ОЗЗ - а).

Намирење повјериоца обраћањем суду се остварује начело официјелности које важи и по другим прописима и због тога се сматра да је то најкрупнији недостатак ОЗЗ - а.⁵⁹ Међутим, учешће суда се може искључити тако да заложни повјерилац одузме предмет залога лично, али само уколико заложни дужник на то пристане (чл. 26/3 ОЗЗ - а). Закон не захтијева посебну форму изјаве којом дужник

⁵⁹ Мелиха Повлакић. „Неопходне измјене закона у циљу повећања ефикасности поступка продаје покретних ствари као предмета извршења и намирења у БиХ“, реферат са конференције „Како унаприједити извршни поступак у БиХ“, одржане 07.05.2009. године у Сарајеву, 15., доступно на www.hjpc.ba/pr/msword/PR05MelihPovlaki.doc.

даје пристанак, али не регулише у којем тренутку се даје такав пристанак: у уговору о залози или након доспјелости. Пристанак дужника се може дати само након повреде уговора о залого,⁶⁰ али због ефикасности поступака требало би прихватити рјешење према којем је такав пристанак могуће дати у било којем моменту.⁶¹

До престанка залога може доћи и прије продаје предмета залога у случају права на искуп обезбјеђења када заложни дужник или повјерилац са нижим првенственим редом измире потраживање осталих повјерилаца (чл. 34 ОЗЗ - а). Услов за то је да лице које врши продају предмета залога у року од 15 дана прије продаје обавијести лица која имају право искупа (чл. 29/1 ОЗЗ - а.), како би ова лица предузела мјере надзора продаје или куповине обезбјеђења. У одређеним случајевима обавеза обавјештавања не постоји и то у случају ако одгађање продаје може довести до пропадања или смањења вриједности предмета залога, кад су трошкови складиштења и одржавања предмета залога несразмјерно високи у односу на његову вриједност и кад суд одлучи да обавјештење није неопходно (чл. 29/3/а - ц ОЗЗ - а.).

Поред намирења заложног повјериоца одузимањем и продајом предмета залога путем суда или самостално, заложни повјерилац се може намирити на још један начин који регулише ОЗЗ, а то је задржавањем предмета залога (чл. 33). Иако овај начин намирења има своју предност јер представља одступање од начела официјелности, дакле, учешћа суда у извршном поступку, ипак је овај институт оскудно регулисан уз бројна отворена питања.⁶²

Слично томе, ОЗЗ не регулише довољно начин на који ће судски извршилац одузети предмет залога из државине заложног дужника. Исто тако, због неоспособљености за продају одузетог предмета залога према правилима ОЗЗ - а повјериоци ће најчешће

⁶⁰ Душко Медић. *Право обезбјеђења потраживања*, (Бања Лука, 2013), 150.

⁶¹ Мелиха Повлакић. „Неопходне измјене закона у циљу повећања ефикасности поступка продаје покретних ствари као предмета извршења и намирења у БиХ“, реферат са конференције „Како унаприједити извршни поступак у БиХ“, одржане 07.05.2009. године у Сарајеву, 16.

⁶² *Ibidem*, стр. 17.

захтијевати продају од стране судског извршиоца, који, такође, није довољно оспособљен за продају, а јавља се и проблем складиштења и одржавања одузетог предмета залога. Из ових разлога судови остављају предмет залога и даље у државини заложног дужника, што повећава ризик заложног повјериоца и супротно је одредбама ОЗЗ - а.⁶³

Сам поступак продаје предмета залога регулисан је са више одредби ОЗЗ (чл. 29 - 32), а нарочито одредбама Правилника о залозима (чл. 25 - 60). Основни приговор који се може ставити овим одредбама јесте учешће судског извршиоца, дакле, извршног суда у овом извршном поступку чиме се још више губи на ефикасности него да се примјењују одредбе Закона о извршном поступку. Поред судског извршиоца предмет залога може продати и заложни повјерилац, односно лице које он овласти. Ова лица предмет залога могу продати у форми јавне продаје, тј. аукције (Глава IX Правилника о залозима), јавним прикупљањем понуда, тј. тендер (Глава X Правилника о залозима) или непосредном погодбом (Глава XI Правилника о залозима). Ови поступци продаје су прилично детаљно регулисани наведеним одредбама Правилника о залозима. Међутим, остаје и даље приговор који се односи на недовољну едукацију лица које организује продају и недовољну логистику за такву врсту намирења. Заложни повјерилац без обзира што је као кредитор најбоље упознати са тржишном вриједношћу предмета залога,⁶⁴ не може извршити његову продају у складу са „општеприхваћеним тржишним стандардима“ (в. чл. 29/3 ОЗЗ - а) за такву врсту ствари, јер се ради о широко постављеном стандарду за тржиште БиХ.⁶⁵

⁶³ *Ibidem*, стр. 16.

⁶⁴ Душко Медић: *Хипотека и остала средства обезбјеђења потраживања – стање и правци развоја*, (Бања Лука, 2005), 254.

⁶⁵ Мелиха Повлакић. „Неопходне измјене закона у циљу повећања ефикасности поступка продаје покретних ствари као предмета извршења и намирења у БиХ“, реферат са конференције „Како унаприједити извршни поступак у БиХ“, одржане 07.05.2009. године у Сарајеву, 17.

ЗАКЉУЧАК

ОЗЗ има за циљ унапређење права обезбјеђења на покретним стварима у савременим тржишним условима протока радне снаге, капитала, роба и услуга. Као и код сваког новог прописа који уређује одређену област друштвеног живота на другачији начин у односу на ранија рјешења, тако и ОЗЗ поред позитивних има и своје негативне аспекте. Поред неуобичајене и нетипичне терминологије за наш правни систем коју Закон употребљава на појединим мјестима и исте такве номотехнике, евидентни су и позитивни разлози за његово доношење. Нова рјешења имала су за циљ побољшање и унапређење у области заложног права на покретним стварима, али су из тога истовремено произишли неки други практични проблеми, па су таква рјешења прихватљива само ако је корист коју доносе већа од штете која је постојала без њих (тзв. преовлађујући, претежнији интерес у праву). При томе се мисли на користи, односно штету како на страни залогодавца, тако и на страни залогопримца, мада је тешко пронаћи рјешење које ће у потпуности задовољити све стране у овом правном односу. Тако депосесија залогопримца има позитивну улогу, али је истовремено правни положај повјериоца ослабљен. Међутим, заложни повјерилац има могућност заснивања заложног права на цјелокупној имовини заложног дужника чиме се повећава могућност наплате у случају повреде уговора о залози. То је врло значајно рјешење у условима повећања потражње за кредитним средствима и њиховим обезбјеђењем. Заложни дужник задржава државину на предмету залога и може даље да га користи. Дошло је до напуштања начела специјалности заложног права, како у дијелу који се тиче предмета залога, тако и у погледу одређености потраживања. Увођење електронског регистра залога је посебно значајно рјешење, јер се тиме обезбјеђује публицитет и првенствени ранг у намирењу. Насупрот томе, нека питања нису уређена на задовољавајући начин као што је још увијек значајно учешће суда у поступку обезбјеђења, а нарочито у поступку намирења повјериоца.

Radenko Jotanović, LL.D.⁶⁶

REGISTERED PLEDGE ACCORDING TO FRAMEWORK PLEDGE ACT

Abstract

The Framework Pledge Act of Bosnia and Herzegovina was enacted in 2004 introducing the right of pledge over movable assets entered into the Pledge Register (registered pledge). It is a significant novelty in comparison to earlier right to pledge over movable assets – pledge of chattels (classic right of pledge, pignus), since the pledged object remains in possession of the pledgee. Furthermore, the concept of this legal institute brings a series of new legal solutions such as expanding the scope of pledged objects to generic things, future and entire property of the debtor, then introducing the Pledge Register, which provides publicity and order in settlement, registration regardless of the legal ground for pledge acquisition, but also a special enforcement process if the legal ground for establishing a pledge represents a legal transaction. On the other hand, many comments have been made against certain solutions offered by the Framework Pledge Act, mostly referring to its disaccordance with national legislation in view of legislative drafting, terminology and regulating legal terminology unknown to our legal tradition.

Key words: *pledge, pledged item, Pledge Register, registration, enforcement.*

⁶⁶ Assistant prof. Law Faculty, Banja Luka University

ЛИТЕРАТУРА

1. Гамс, Андрија: Основи стварног права, Београд, 1980.
2. Jessel-Holst, Christa: Реформа права о обезбеђењу потраживања покретним стварима у Југоистичној Европи у Зборнику радова са Будимпештанског симпозијума – Допринос реформи стварног права у државама југоистичне Европе, Бремен, 2003.
3. Константиновић, Михајло: Хипотека на стоци, Анали, бр. 3-4/82,
4. Марковић, Лазар: Грађанско право, Београд, 1912.
5. Медић, Душко: Бездржавинска залога на покретним стварима у Босни и Херцеговини у Расправе из грађанског и пословног права, Бања Лука, 2007.
6. Медић, Душко: Хипотека и остала средства обезбеђења потраживања – стање и правци развоја, Бања Лука, 2005.
7. Медић, Душко: Бездржавинска залога у праву Републике Српске у у Зборнику радова са Будимпештанског симпозијума – Допринос реформи стварног права у државама југоистичне Европе, Бремен, 2003.
8. Повлакић, Мелиха: Регистрирана залога у БиХ, Зборник радова Актуалности грађанског и трговачког законодавства и правне праксе, Мостар, бр. 6/08,
9. Повлакић, Мелиха: Стварноправна средства осигурања на покретним стварима у земљама наследницама бивше СФРЈ Европи у Зборнику радова са Будимпештанског симпозијума – Допринос реформи стварног права у државама југоистичне Европе, Бремен, 2003.
10. Рашовић, Зоран: Стварно право, Подгорица, 2002.
11. Станковић, Обрен и Орлић, Миодраг: Стварно право, Београд, 1996.
12. Тешић, Ненад: О предмету заложног права, Правни живот, бр. 10/03,
13. Тешић Ненад: Регистрована залога, Београд, 2007.

14. Оквирни закон о залозима, „Службени гласник БиХ“, бр. 28/04,
15. Закона о стварним правима Републике Српске, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 124/08,
16. Закона о стварним правима Федерације БиХ, „Службени гласник ФБиХ“, бр. 66/13 и
17. Правилник о залозима, „Службени гласник БиХ“, бр. 53/04 и 10/05.

